

Adam KALISZEWSKI*

ROLA NARODOWEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ WE WSPIERANIU DZIAŁALNOŚCI LASÓW PAŃSTWOWYCH NA TLE DOFINANSOWANIA Z BUDŻETU PAŃSTWA

THE ROLE OF THE NATIONAL FUND FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION
AND WATER MANAGEMENT IN SUPPORTING THE STATE FORESTS
ACTIVITIES IN RELATION TO CO-FINANCING FROM THE STATE BUDGET

***Abstract.** The paper aims at defining the role of the National Fund for Environmental Protection and Water Management in supporting activities of the State Forests National Forest Holding in Poland. The study concerns a scope and value of financial agreements between the National Fund and organizational units of the State Forests in the period of 2000–2005. The results are also discussed in comparison to the support received by the State Forests from the state budget.*

Within the analyzed period, the National Fund for Environmental Protection and Water Management made 163 financial agreements with organizational units of the State Forests totalled around 150.9 million PLN (Polish zloty). The largest support was granted for activities concerning extension of forest cover and protection of forests, as well as nature and landscape conservation. The total value of support from the National Fund accounted for as much as 2/3 of the total subsidies received by the State Forests from the state budget. However, in the following years the share of allocations from the National Fund in the total income of the State Forests was gradually increasing, unlike the share of financial support from the state budget. The results of the study show that the National Fund for Environmental Protection and Water Management plays an important role in supporting activities of the State Forests concerning management and protection of forests and forest education of the society.

***Key words:** forestry financing, ecological fund, earmarked fund, National Fund for Environmental Protection and Water Management, the State Forests.*

*Instytut Badawczy Leśnictwa, Zakład Ekonomiki i Polityki Leśnej, Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej 3, 05-090 Raszyn, e-mail: A.Kaliszewski@ibles.waw.pl

1. WSTĘP

Zgodnie z przepisami ustawy o lasach z dnia 28 września 1991 r. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (PGLLP, określanych dalej także jako Lasy Państwowe) prowadzi działalność na zasadzie samodzielności finansowej i pokrywa koszty tej działalności z własnych przychodów (art. 50). Niezależnie jednak od obowiązku zachowania zasady samowystarczalności finansowej, Lasy Państwowe otrzymują dotacje celowe z budżetu państwa na zadania zlecone przez administrację rządową. Zgodnie z art. 54 ustawy o lasach do zadań tych należą w szczególności:

1) wykup lasów i gruntów do zalesień oraz ich rekultywacja, a także wykup innych gruntów w celu zachowania ich przyrodniczego charakteru;

2) wykonywanie krajowego programu zwiększania lesistości oraz pielęgnacja i ochrona upraw i młodników powstałych w ramach realizacji tego programu;

3) zagospodarowanie i ochrona lasów (odnowienie lub przebudowa drzewostanu) w przypadku zagrożenia ich trwałości na skutek oddziaływania gazów i pyłów przemysłowych oraz w wyniku pożarów lub innych klęsk żywiołowych spowodowanych czynnikami biotycznymi lub abiotycznymi;

4) sporządzanie okresowych, wielkoobszarowych inwentaryzacji stanu lasów, aktualizacji stanu zasobów leśnych oraz prowadzenie banku danych o zasobach leśnych i stanie lasów;

5) opracowanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych, realizację tych planów, ochronę gatunkową roślin i zwierząt oraz sprawowanie nadzoru nad obszarami wchodzącymi w skład sieci Natura 2000;

6) finansowanie edukacji leśnej społeczeństwa, w szczególności poprzez tworzenie i prowadzenie leśnych kompleksów promocyjnych, zakładanie ścieżek przyrodniczo-leśnych;

7) sporządzanie planów zalesienia, w przypadku zalesienia objętego przepisami o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej.

Na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe z dnia 6 grudnia 1994 r., poza dotacjami z budżetu państwa, Lasy Państwowe mogą uzyskiwać również dotacje z innych źródeł (por. § 14 tego Rozporządzenia), w tym z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW, zwany dalej także Narodowym Funduszem) jest największym funduszem ekologicznym w Polsce. Jego działalność ukierunkowana jest na finansowe wspieranie przedsięwzięć służących ochronie środowiska. Od początku funkcjonowania, tj. od lipca 1990 r., Narodowy Fundusz przeznaczył na ten cel ponad 16 mld zł.

NFOŚiGW został utworzony na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 1989 r. o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska i ustawy – Prawo wodne. W

art. 1 pkt 20 tej ustawy określono cel utworzenia, źródła finansowania, zadania, strukturę organizacyjną oraz skład i zadania Rady Nadzorczej oraz Zarządu NFOŚiGW. Ustawa weszła w życie z dniem 1 lipca 1989 roku i od tego dnia Narodowy Fundusz rozpoczął swoją działalność.

Obecnie zakres i zasady działania Funduszu określają ustawy:

- a) z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska,
- b) z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne,
- c) z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze,
- d) z dnia 27 czerwca 1997 r. o odpadach,
- e) z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe,
- f) z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych,
- g) z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych.

Na mocy ustawy Prawo ochrony środowiska Narodowemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej nadana została osobowość prawna, a w rozumieniu ustawy o finansach publicznych jest on państwowym funduszem celowym. Fundusz prowadzi samodzielną gospodarkę finansową, pokrywając z posiadanych środków i uzyskiwanych wpływów wydatki na finansowanie zadań określonych w ustawie oraz kosztów działalności. Ponadto Fundusz prowadzi gospodarkę finansową w sposób zapewniający pełne wykorzystanie środków pochodzących z Unii Europejskiej niepodlegających zwrotowi przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną. Nadzór nad działalnością NFOŚiGW sprawuje minister środowiska, który również, w porozumieniu z ministrem finansów, nadaje mu statut, określający szczegółowe zasady, organizację i tryb działania jego organów.

Podstawowym źródłem przychodów Funduszu są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska, wnoszone przez różne podmioty. Zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” opłaty te są wprost proporcjonalne do ilości zanieczyszczeń wprowadzanych przez podmiot do środowiska. Jednostkowe opłaty za poszczególne rodzaje zanieczyszczeń ustala na drodze rozporządzenia Rada Ministrów w wniosek Ministra Środowiska. Wysokość wnoszonych opłat ustalają na zasadzie samoopodatkowania podmioty. Pozostałe przychody Funduszu stanowią kary pieniężne za naruszenie wymagań ochrony środowiska, opłaty eksploatacyjne i koncesyjne, opłaty produktowe oraz pozostałe przychody osiągane na podstawie obowiązujących przepisów prawnych (m.in. opłaty za przyznanie uprawnień do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji, opłaty wynikające z ustawy o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji). Ponadto NFOŚiGW uzyskuje przychody z operacji finansowych (odsetki, dywidendy). Uzyskiwane środki finansowe przeznaczone są na finansowanie ochrony środowiska i pokrycie kosztów funkcjonowania Funduszu (NFOŚiGW 2006a).

Finansowanie przez Narodowy Fundusz przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej odbywa się w formie bezzwrotnej lub zwrotnej (pożyczkowej), a także w formie inwestycji kapitałowych. Do bezzwrotnych form finansowania należą dotacje inwestycyjne, dotacje nieinwestycyjne, dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych, umorzenia pożyczek i kredytów, nagrody w

konkursach organizowanych na rzecz ochrony środowiska, koszty obsługi programów zagranicznych. Finansowanie pożyczkowe obejmuje natomiast pożyczki udzielane przez Fundusz, kredyty udzielane przez banki ze środków Funduszu, linie kredytowe ze środków Funduszu obsługiwane przez banki. Inwestycje kapitałowe dotyczą zakupu lub przejmowania akcji i udziałów w spółkach działających na rzecz ochrony środowiska (NFOŚiGW 2006a).

NFOŚiGW planuje i realizuje dofinansowywanie przedsięwzięć zgodnie z corocznymi programami priorytetowymi. Lista programów priorytetowych przygotowana jest przede wszystkim na podstawie Polityki Ekologicznej Państwa, Programu Wykonawczego do Polityki Ekologicznej Państwa, zobowiązań międzynarodowych Polski, a także list przedsięwzięć priorytetowych wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Jako priorytetowe traktuje się w szczególności te przedsięwzięcia, których realizacja wynika z konieczności wypełnienia zobowiązań Polski wobec Unii Europejskiej w zakresie harmonizacji i implementacji prawa unijnego. Lista priorytetowych programów Funduszu jest zatwierdzana przez Radę Nadzorczą w drodze uchwały. W 2006 r. lista ta obejmowała 15 programów z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej (NFOŚiGW 2006b).

2. CEL, ZAKRES I METODYKA PRACY

Celem pracy* było określenie roli Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Leśnej we wspieraniu działalności jednostek organizacyjnych Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe na tle wsparcia z budżetu państwa. Z uwagi na znaczenie lasów w kształtowaniu równowagi przyrodniczej i warunków życia ludzi, do priorytetów Funduszu należy wspieranie zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej. Dzięki temu wsparciu możliwa jest realizacja zadań szczególnie ważnych z przyrodniczego i społecznego punktu widzenia.

W artykule omówiono kwestie związane z miejscem i rolą funduszy celowych, w tym funduszy ekologicznych, w sektorze finansów publicznych oraz przesłanki tworzenia i funkcjonowania takich funduszy, a także najważniejsze zagrożenia związane z ich nadmierną rozbudową. Następnie przedstawiono wyniki badań dotyczących wysokości dofinansowania udzielonego przez NFOŚiGW Lasom Państwowym oraz zakresu wsparcia. W artykule zawarto również analizę roli Narodowego Funduszu w finansowaniu leśnictwa na tle finansowania z budżetu państwa.

* Pracę wykonano w ramach tematu 3-U-41 sfinansowanego przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Badaniami objęto lata 2000–2005. Dane o wysokości dofinansowania udzielonego jednostkom organizacyjnym Lasów Państwowych (wykaz zawartych umów) pochodzą z dokumentacji Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, natomiast informacje o dofinansowaniu otrzymywanym przez Lasy Państwowe z budżetu państwa zostały zaczerpnięte ze sprawozdań finansowo-gospodarczych Lasów Państwowych za lata 2000–2005.

3. MIEJSCE I ROLA FUNDUSZY CELOWYCH W FINANSACH PUBLICZNYCH I GOSPODARCE RYNKOWEJ

Fundusze celowe, nazywane również funduszami pozabudżetowymi, funduszami parabudżetowymi lub też krócej – „parabudżetami”, są funduszami typu budżetowego, tworzonymi w ramach budżetu lub poza budżetem i stanowiącymi alternatywne w stosunku do budżetu źródło finansowania zadań państwa i samorządu terytorialnego (Misiąg 1996, Denek i in. 2001). Fundusze celowe (państwowe i samorządu terytorialnego), obok budżetu państwa, budżetów samorządów, funduszy ubezpieczeń społecznych i funduszy fundacji publicznych, wchodzą w skład systemu finansów publicznych (Denek i in. 2001).

Publiczne fundusze celowe są tworzonymi na podstawie ustawy formami organizacyjnymi, służącymi organom władz publicznych do gromadzenia środków pieniężnych ze ściśle określonych źródeł. Zgromadzone środki pieniężne muszą być przeznaczone na precyzyjnie określony cel lub cele (zadania), co odróżnia je od budżetów, mających charakter publicznych funduszy ogólnego przeznaczenia. Fundusze celowe funkcjonują z reguły w okresie dłuższym niż jeden rok, a czas ich funkcjonowania nie jest zwykle określany (Gilowska i in. 1997, Owsiak 2005, Woźniak 2005).

Publiczne fundusze celowe są znacznie starszą instytucją niż budżety funkcjonujące w obecnym kształcie, tzn. jako fundusze ogólnego przeznaczenia. Ich istnienie potwierdzają już źródła starożytne – np. w starożytnej Grecji istniał fundusz wojskowy i fundusz widowiskowy. W tamtych czasach wszystkie daniny publiczne nakładano i pobierano z myślą o określonym celu, co wymuszało odrębny sposób gospodarowania tymi środkami (Owsiak 2005). Również pierwsze „budżety” państw w epoce średniowiecza miały charakter zbliżony do funduszy celowych, bowiem obejmowały m.in. wyraźnie wyodrębnione środki na cele polityczne, gospodarcze czy wojskowe (Bogacka-Kisiel 1993).

Fundusze pozabudżetowe mogą funkcjonować praktycznie w każdej dziedzinie (Owsiak 2005). Fundusze działające na rzecz szeroko pojętej ochrony środowiska powszechnie określa się mianem funduszy ekologicznych. Wśród ekonomistów nie ma zgodności co do wyraźnych kryteriów uznania danego funduszu za ekologiczny. Dość powszechny jest jednak pogląd, że punktem odniesienia i jednocześnie czynnikiem decydującym o zakwalifikowaniu funduszu do

ekologicznych są źródła prawa, na mocy których powołany został dany fundusz celowy (Bogacka-Kisiel 1993).

Fundusze celowe są ważnym ogniwem sektora finansów publicznych w Polsce, ponieważ ich dochody stanowią blisko połowę dochodów budżetu państwa. Oznacza to, że środki publiczne nie są scentralizowane w budżecie, lecz są rozproszone między różne segmenty sektora publicznego realizujące ważne zadania publiczne, których wykonanie jest gwarantowane środkami wyodrębnionymi z budżetu centralnego (Woźniak 2005).

Fundusze parabudżetowe pełnią ściśle określone funkcje w gospodarce finansowej państwa lub jednostki samorządu terytorialnego. Owsiak (2005) wymienia cztery zasadnicze funkcje „parabudżetów”. Należą do nich:

1) funkcja alokacji środków publicznych, polegająca na alokacji zasobów gospodarczych przy zastosowaniu mechanizmu administracyjnego;

2) funkcja redystrybucji dochodów w gospodarce i społeczeństwie, polegająca na przymusowej ingerencji w dochody osób i podmiotów gospodarczych; funkcja ta może być realizowana również na podstawie dobrowolnych decyzji podmiotów;

3) funkcja mobilizacji (powiększania) środków publicznych, zwłaszcza w sytuacjach, gdy nie jest to możliwe lub wskazane przy użyciu tradycyjnych instrumentów fiskalnych; kluczem do mobilizacji środków jest właściwie sformułowany cel funkcjonowania funduszu;

4) funkcja racjonalizacji wydatków publicznych, wynikająca m.in. z możliwości osłabiania przez fundusze celowe wpływu czynnika arbitralności i wolańtaryzmu na dystrybucję środków (ograniczona możliwość częstej zmiany hierarchii celów i zadań), odporności na naciski ze strony polityków i różnych grup interesu oraz zerwania z zasadą jednoroczności budżetowania, zapewnienia ciągłości finansowania zadań oraz elastycznego kształtowania wydatków w zależności od zmieniających się potrzeb (Owsiak 2005).

Tworzenie funduszy pozabudżetowych pociąga za sobą znaczące konsekwencje dla finansów publicznych. Do najważniejszych z nich należą (Owsiak 2005, Woźniak 2005; por. też Denek i in. 2001):

1. Wyodrębnienie organizacyjne i/lub finansowe części pieniężnych środków publicznych z ogółu środków publicznych. Z wyodrębnieniem tym wiąże się najczęściej przekazanie do dyspozycji funduszu celowego pewnej części dochodów publicznych typu budżetowego (np. podatków czy opłat). Uzyskane środki służą zapewnieniu źródeł finansowania dla wybranej dziedziny działalności. Utworzenie funduszu powoduje więc odstępienie od sztywnych zasad budżetowych w celu zapewnienia realizacji ważnych zadań państwa i samorządu terytorialnego, np. w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego.

2. Związanie części środków publicznych z wyznaczonymi zadaniami. Powoduje to ograniczenie swobody alokacji środków publicznych, które są dostępne dla władz publicznych w danym okresie.

3. Podniesienie rangi zadań finansowanych przez fundusz celowy wśród wszystkich obowiązków władz publicznych. Zadania finansowane za pomocą funduszy celowych są wyłączone z typowej procedury stosowanej przy alokacji środków

budżetowych, co służy uniknięciu „rywalizacji” z innymi zadaniami publicznymi. Ponadto zmiany polityki społecznej i ekonomicznej, znajdujące odzwierciedlenie w hierarchii zadań przyjętych do realizacji w ustawie budżetowej, nie stanowią zagrożenia dla finansowania zadań funduszy celowych.

4. Zapewnienie ciągłości finansowania wybranych zadań. Zadania finansowane przez fundusz celowy nie podlegają na ogół zasadzie roczności budżetu i corocznej procedurze jego uchwalania, co jest szczególnie ważne w przypadku realizacji wieloletnich zadań inwestycyjnych.

5. Umożliwienie kumulacji środków niewykorzystanych w danym roku fiskalnym. Tym samym gospodarka funduszowa jest często uznawana za bardziej elastyczną od budżetowej, gdyż niewykorzystane środki finansowe z poprzednich okresów pozostają w dyspozycji funduszu w latach następnych. Ponadto nadwyżki finansowe nie są zagrożone przejściem ich przez budżet państwa lub przeniesieniem na realizację innego zadania, bowiem zakres zadań finansowanych przez dany fundusz celowy jest określony ustawowo.

Mimo iż za tworzeniem funduszy celowych przemawia wiele argumentów, ich nadmierna rozbudowa nie jest korzystna dla finansów publicznych. Do najważniejszych zastrzeżeń kierowanych pod adresem „parabudżetów” należą (za: Denek i in. 2001; Owsiak 2005 oraz Woźniak 2005):

– utrudnianie gospodarki finansowej organów publicznych poprzez prowadzenie do nierównomiernego rozwoju dziedzin działalności państwa (szczególnie różnych usług społecznych);

– rozbieżność gospodarki globalnymi środkami publicznymi, co może utrudniać ich racjonalną alokację; utrudnianie gospodarki finansowej organów publicznych poprzez zamrażanie środków w niektórych funduszach, przy braku środków w innych funduszach i w budżecie;

– utrudnianie parlamentowi i organom samorządowym kontroli nad całością gospodarki finansowej – odpowiednio – państwa i samorządu;

– stymulowanie wprowadzania nowych podatków zasilających fundusze pozabudżetowe, dodatkowo obciążających przedsiębiorców;

– stymulowanie wzrostu kosztów administracyjnych w związku z zarządzaniem tymi funduszami.

Według Graczyka (2002) dla krajów o rozwiniętej gospodarce rynkowej charakterystyczne jest konstruowanie instrumentów mobilizujących podmioty gospodarcze do inwestowania własnych środków w przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska, co wynika z zastosowania zasady „zanieczyszczający płaci”. W krajach o gospodarce w fazie transformacji dochodzi natomiast do zastąpienia zasady „zanieczyszczający płaci” zasadą „zanieczyszczający płacą”. Wynika to bezpośrednio z dominacji opłat ekologicznych jako podstawowego instrumentu ekologicznego oraz funduszy ekologicznych jako źródła finansowania przedsięwzięć służących ochronie środowiska; finansowanie przedsięwzięć ochronnych polega na centralizowaniu i dystrybucji środków w ramach funduszy celowych.

Becla i Czaja (2005) oraz Graczyk (2002) zauważają, że funkcjonowanie ekologicznych funduszy celowych niesie za sobą znaczne korzyści, a mianowicie:

1) funkcjonowanie ekologicznych funduszy celowych stanowi prawną gwarancję przeznaczania środków gromadzonych z tytułu opłat i kar ekologicznych na przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska;

2) fundusze uniezależniają poziom dofinansowania ochrony środowiska od bieżącej sytuacji budżetowej, koniunktury gospodarczej czy realizacji innych zadań;

3) fundusze zabezpieczają realność finansowania zadań w ochronie środowiska;

4) fundusze sprzyjają realnemu wzrostowi wydatków na ochronę środowiska poprzez mobilizowanie podmiotów gospodarczych do angażowania środków własnych na realizację przedsięwzięć ekologicznych.

Ci sami autorzy zwracają jednak uwagę na negatywne skutki działalności ekologicznych funduszy celowych. Zaliczyć do nich można:

1) powstawanie „efektu wypychania na rynku finansowym”, oznaczającego ograniczanie działalności innych źródeł finansowania, zwłaszcza kredytów komercyjnych i środków własnych podmiotów gospodarczych, wynikającego z niskiej konkurencyjności tych instytucji wobec preferencyjnych pożyczek i kredytów udzielanych przez fundusze ekologiczne;

2) stosowanie przez fundusze preferencji w zakresie finansowania inwestycji może prowadzić do takiej alokacji ograniczonych zasobów, która nie zapewnia realizacji rynkowej zasady efektywności alokacyjnej;

3) naruszanie przez fundusze ekologiczne spójności systemu finansów publicznych;

4) konflikt z ogólną zasadą gospodarki rynkowej, w myśl której podmioty gospodarcze powinny ponosić pełne koszty swojej działalności, w tym również koszty zewnętrzne (Graczyk 2002, Becla i Czaja 2005).

Eksperti OECD zauważają, iż mimo braku mocnych dowodów „efektu wypychania na rynku finansowym”, istnieją przesłanki, by zagrożenie takie uważać za całkiem realne, szczególnie w krajach, w których fundusze operują znaczącymi sumami pieniędzy, jak ma to miejsce w Polsce (Francis i in. 1999).

4. WYNIKI BADAŃ I DYSKUSJA

4.1. Dofinansowanie jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych przez NFOŚiGW

W latach 2000–2005 Narodowy Fundusz zawarł z jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych 163 umowy o dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu zagospodarowania i ochrony lasów oraz edukacji leśnej na łączną sumę około 150,9 mln zł. Wszystkie umowy dotyczyły dotacji, a więc finansowania bezzwrotnego.

Tabela 1. Ogólna charakterystyka finansowania przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przedsięwzięć z zakresu leśnictwa (umowy z Lasami Państwowymi) w latach 2000–2005

Table 1. General characteristics of funding from the National Fund for Environmental Protection and Water Management to the State Forests in the period of 2000–2005

Rok Year	Liczba umów Number of agreements	Całkowity koszt przedsięwzięć Total costs of tasks	Środki NFOŚiGW Funding from the National Fund	Udział środków NFOŚiGW Share of the National Fund funding
		[tys. zł] [thou. PLN]	[tys. zł] [thou. PLN]	[%]
2000	19	65 202,9	15 128,2	23,2
2001	10	60 738,3	14 002,5	23,1
2002	20	98 446,8	33 901,3	34,4
2003	31	85 279,3	33 473,3	39,3
2004	32	88 281,6	21 441,6	24,3
2005	51	55 485,0	32 928,1	59,3
Razem 2000–2005 Total 2000–2005	163	453 433,9	150 875,0	33,3

Liczba zawieranych umów wahała się od 10 w 2001 r. do 51 w 2005 r. i w całym okresie miała tendencję rosnącą. Łączna wartość umów zawieranych w poszczególnych latach była bardzo zróżnicowana i wynosiła od 14,0 mln zł w 2001 r. do 33,9 mln zł w 2002 r. W całym okresie przeciętny udział środków Funduszu w całkowitych kosztach realizowanych przedsięwzięć wyniósł 33,3% i wahał się od około 23% w latach 2000–2001 do ponad 59% w 2005 r. Zestawienie informacji o liczbie umów i wysokości środków finansowych przedstawiono w tabeli 1.

Przegląd umów o dofinansowanie zawartych pomiędzy NFOŚiGW a jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych w latach 2000–2005 wskazuje, że umowy te dotyczyły realizacji przedsięwzięć w ramach pięciu programów priorytetowych:

- „Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem poprzez zapobieganie i ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz oszczędzanie surowców i energii” (dalej: „Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem”) (program 4),
- „Ochrona przyrody i krajobrazu” (program 7),
- „Zwiększenie lesistości kraju oraz ochrona zasobów leśnych” (program 8),
- „Zapobieganie klęskom żywiołowym i poważnym awariom oraz usuwanie ich skutków” (dalej: „Zapobieganie klęskom żywiołowym”) (program 12),
- „Kształtowanie ekologicznych postaw i zachowań społeczeństwa oraz profilaktyka zdrowotna dzieci i młodzieży z obszarów, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska w ramach edukacji ekologicznej” (dalej: „Edukacja ekologiczna”) (program 13).

Najwięcej umów (113) zawartych zostało w ramach programu „Zwiększenie lesistości kraju oraz ochrona zasobów leśnych”. Ich wartość wyniosła ponad 136,3 mln zł, co stanowiło powyżej 90% wszystkich środków przyznanych jednostkom

organizacyjnym Lasów Państwowych przez Fundusz w omawianym okresie. Na program „Ochrona przyrody i krajobrazu” przeznaczono w ramach 32 umów kwotę w wysokości 12,3 mln zł, co stanowiło 8,16% wszystkich środków. Na realizację zadań w ramach każdego z pozostałych programów (nr 4, 12 i 13) przypadło poniżej 1% środków. Ogółem najmniejsze środki skierowane zostały na działania realizowane w ramach programu „Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem”, a najmniejsza liczba umów – jedna – dotyczyła zadań z zakresu zapobiegania klęskom żywiołowym (program 12).

Narodowy Fundusz miał największy udział finansowy we wspieraniu programów „Ochrona przyrody i krajobrazu” oraz „Zapobieganie klęskom żywiołowym” – odpowiednio 70,6% i 69,9% ogólnych kosztów realizacji. Proporcjonalnie najmniejsze dofinansowanie otrzymały przedsięwzięcia realizowane w ramach programu „Edukacja ekologiczna” – średnio 29,5%. W tabeli 2 przedstawiono ogólną charakterystykę finansowania według poszczególnych programów priorytetowych.

W tabelach 3–6 przedstawiona została charakterystyka finansowania przez Narodowy Fundusz przedsięwzięć z zakresu leśnictwa (umowy z jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych) w ramach poszczególnych programów priorytetowych.

W latach 2000–2005 zawartych zostało 113 umów w ramach programu „Zwiększanie lesistości kraju oraz ochrona zasobów leśnych”. Liczba umów zawieranych corocznie systematycznie wzrastała od 6 w 2000 r. do 36 w 2005 r. Łączna wartość umów wyniosła powyżej 136,3 mln złotych, a w poszczególnych latach wahała się od 12,8 mln zł (2000) do 32,4 mln zł (2003). Udział środków NFOŚiGW w ogólnych kosztach przedsięwzięć realizowanych w ramach tego programu wyniósł średnio 31,7%, przy czym w 2005 r. był zdecydowanie większy (60,2%) niż w latach poprzednich.

W ramach programu priorytetowego „Ochrona przyrody i krajobrazu” Narodowy Fundusz zawarł z jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych 32 umowy. Zarówno liczba umów, jak i ich wartość były bardzo zróżnicowane w poszczególnych latach. Najwięcej kontraktów zawarto w roku 2000 i 2005 – odpowiednio 12 i 9. Łączna wartość umów wahała się od około 0,3 mln zł w 2001 r. do 6,3 mln zł w 2002 r. Średni udział środków Funduszu w kosztach przedsięwzięć wyniósł 70,6%, przy czym w 2002 r. był zdecydowanie wyższy od średniej (91,2%).

Dofinansowanie przez Fundusz działań z zakresu edukacji ekologicznej realizowanych przez Lasy Państwowe miało miejsce w analizowanym okresie jedynie w latach 2003–2005. W okresie tym zawartych zostało 14 umów na łączną kwotę ponad 1,1 mln zł, z czego około 0,5 mln przypadło na rok 2003.

W ramach programu „Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami” zawarte zostały 3 umowy na łączną kwotę 0,2 mln zł. W ramach programu „Zapobieganie klęskom żywiołowym” zawarta została w 2005 roku jedna na kwotę 0,85 mln zł.

Tabela 2. Finansowanie przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przedsięwzięć z zakresu leśnictwa (umowy z Lasami Państwowymi) w latach 2000-2005 według programów priorytetowych

Table 2. Funding from the National Fund for Environmental Protection and Water Management to the State Forests in the period of 2000-2005 by priority programmes

Nr programu Programme number	Nazwa programu Name of the programme	Liczba umów No. of agreements	Całkowity koszt przedsięwzięć Total costs of tasks	Środki NFOŚiGW Funding from the National Fund	Udział środków NFOŚiGW Share of the National Fund funding		Udział programu w środkach przyznanych przez NFOŚiGW Share of the programme in all means from the National Fund	
					tys. zł thou. PLN	%	%	%
4	Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem Protection against air pollution	3	364,8	206,3	56,6	0,14		
7	Ochrona przyrody i krajobrazu Nature and landscape conservation	32	17 457,3	12 319,7	70,6	8,16		
8	Zwiększenie lesistości kraju oraz ochrona zasobów leśnych Extension of forest cover and forest resources protection	113	430 503,3	136 346,5	31,7	90,37		
12	Zapobieganie klęskom żywiołowym Prevention of natural disasters	1	1 221,0	854,0	69,9	0,57		
13	Edukacja ekologiczna Ecological education	14	3 887,5	1 148,5	29,5	0,76		
Razem Total		163	453 433,9	150 875,0	33,3	100,00		

Tabela 3. Finansowanie przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przedsięwzięć w ramach programu priorytetowego „Zwiększenie lesistości kraju oraz ochrona zasobów leśnych” (program 8)

Table 3. Funding from the National Fund for Environmental Protection and Water Management within the priority programme “Extension of forest cover and forest resources protection” (programme 8)

Rok Year	Liczba umów Number of agreements	Calkowity koszt przedsięwzięcia Total cost of tasks	Środki NFOŚiGW Funding from the National Fund	Udział środków NFOŚiGW Share of the National Fund funding
		tys. zł thou. PLN	tys. zł thou. PLN	%
2000	6	61 499,4	12 797,5	20,8
2001	7	60 052,5	13 584,2	22,6
2002	17	91 512,2	27 576,0	30,1
2003	22	82 479,0	32 390,6	39,3
2004	25	86 416,1	20 761,5	24,0
2005	36	48 544,1	29 236,7	60,2
Razem 2000–2005 Total 2000–2005	113	430 503,3	136 346,5	31,7

Tabela 4. Finansowanie przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przedsięwzięć w ramach programu priorytetowego „Ochrona przyrody i krajobrazu ” (program 7)

Table 4. Funding from the National Fund for Environmental Protection and Water Management within the priority programme “Nature and landscape conservation” (programme 7)

Rok Year	Liczba umów Number of agreements	Calkowity koszt przedsięwzięcia Total cost of tasks	Środki NFOŚiGW Funding from the National Fund	Udział środków NFOŚiGW Share of the National Fund funding
		[tys. zł] thou. PLN	tys. zł thou. PLN	%
2000	12	3 654,0	2 287,1	62,6
2001	2	434,2	293,9	67,7
2002	3	6 934,6	6 325,3	91,2
2003	3	907,8	547,1	60,3
2004	3	531,7	351,3	66,1
2005	9	4 995,0	2 515,0	50,4
Razem 2000–2005 Total 2000–2005	32	17 457,3	12 319,7	70,6

4.2. Dotacje z NFOŚiGW na tle dotacji z budżetu państwa

Porównanie wysokości dotacji uzyskanych przez Lasy Państwowe w latach 2000-2005 z budżetu państwa oraz z Narodowego Funduszu na tle całkowitych przychodów Lasów Państwowych przedstawiono w tabeli 7.

W latach 2000–2005 budżet państwa przeznaczył na realizację zadań określonych w art. 54 ustawy o lasach ponad 236,6 mln zł, co stanowiło 0,97%

Tabela 5. Finansowanie przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przedsięwzięć w ramach programu priorytetowego „Edukacja ekologiczna” (program 13)
 Table 5. Funding from the National Fund for Environmental Protection and Water Management within the priority programme “Ecological education” (programme 13)

Rok Year	Liczba umów Number of agreements	Calkowity koszt przedsięwzięcia Total cost of tasks	Środki NFOŚiGW Funding from the National Fund	Udział środków NFOŚiGW Share of the National Fund funding
		tys. zł thou. PLN	tys. zł thou. PLN	%
2000	–	–	–	–
2001	–	–	–	–
2002	–	–	–	–
2003	5	1 828,8	497,3	27,2
2004	4	1 333,8	328,8	24,7
2005	5	724,9	322,4	44,5
Razem 2000–2005 Total 2000–2005	14	3 887,5	1 148,5	29,5

Tabela 6. Finansowanie przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przedsięwzięć w ramach programu priorytetowego „Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem” (program 4)

Table 6. Funding from the National Fund for Environmental Protection and Water Management within the priority programme “Protection against air pollution” (programme 4)

Rok Year	Liczba umów Number of agreements	Calkowity koszt przedsięwzięcia Total cost of tasks	Środki NFOŚiGW Funding from the National Fund	Udział środków NFOŚiGW Share of the National Fund funding
		tys. zł thou. PLN	tys. zł thou. PLN	%
2000	1	49,5	43,6	88,1
2001	1	251,6	124,4	49,4
2002	–	–	–	–
2003	1	63,7	38,3	60,1
2004	–	–	–	–
2005	–	–	–	–
Razem 2000–2005 Total 2000–2005	3	364,8	206,3	56,6

wszystkich przychodów Lasów Państwowych. Udział dotacji budżetowych w przychodach Lasów Państwowych systematycznie malał przyjmując wartość 1,65% na początku i 0,62% na końcu omawianego okresu. Spadek ten wynikał zarówno z rosnących rokrocznie przychodów PGL LP (z wyjątkiem roku 2002), jak i malejących dotacji z budżetu państwa (z 65,5 mln zł w 2000 r. do 28,9 mln zł w 2005 r.).

Dotacje przyznane jednostkom organizacyjnym Lasów Państwowych przez NFOŚiGW stanowiły w sumie 0,62% wszystkich ich przychodów w omawianym

okresie i wyniosły 150,9 mln zł. Kwota dotacji w 2005 r. była ponad dwukrotnie wyższa niż na początku dekady (odpowiednio: 32,9 mln zł i 15,1 mln zł), jednak największe dofinansowanie Lasów Państwowych otrzymały w latach 2002–2003.

Biorąc pod uwagę powyższe obserwacje można stwierdzić, że dofinansowanie udzielane przez Narodowy Fundusz jednostkom organizacyjnym Lasów Państwowych ma istotne znaczenie na tle dotacji z budżetu państwa. Suma środków przyznanych przez Narodowy Fundusz w latach 2000–2005 stanowiła około 2/3 kwoty przekazanej przez budżet państwa, w latach 2002 i 2003 wysokość środków pochodzących z obu źródeł była niemal jednakowa, a w 2005 r. kwota przekazana przez Narodowy Fundusz była o 14% wyższa od sumy pochodzącej z budżetu (tab. 7). W kolejnych latach udział dofinansowania z NFOŚiGW stopniowo wzrastał, podczas gdy udział środków budżetowych – malał.

Ogólny udział dotacji w całkowitych przychodach Lasów Państwowych jest stosunkowo niewielki. Dotacje te nie mają dużego wpływu na ogólny wynik ekonomiczny gospodarowania w lasach i nie łamią zasady samowystarczalności finansowej Lasów Państwowych. Mają jednak duże znaczenie dla realizacji zasady wielofunkcyjności gospodarki leśnej w Polsce.

Warto zauważyć, że dofinansowanie przez NFOŚiGW przedsięwzięć realizowanych przez jednostki organizacyjne Lasów Państwowych jest korzystne z

Tabela 7. Wysokość dotacji uzyskanych w latach 2000–2005 przez Lasy Państwowe z budżetu państwa oraz z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na tle całkowitych przychodów Lasów Państwowych (LP)

Table 7. Funding from the National Fund for Environmental Protection and Water Management and from the state budget to the State Forests (SF) in the period of 2000–2005 in comparison with the total SF incomes

Rok Year	Przychody LP SF incomes	Dotacje z budżetu państwa State budget grants	Udział dotacji z budżetu państwa w przychodach LP Share of grants from the state budget in the SF incomes	Dotacje z NFOŚiGW Funding from the National Fund	Udział dotacji z NFOŚiGW w przycho- dach LP Share of funding from the National Fund in the SF incomes	Stosunek dotacji z NFOŚiGW do dotacji z budżetu z budżetu Ratio of the funding from the National Fund to the state budget grants
	tys. zł thou. PLN	tys. zł thou. PLN	%	tys. zł thou. PLN	%	
2000	3 964 108,5	65 518,0	1,65	15 128,2	0,38	0,23
2001	3 709 786,4	39 165,0	1,06	14 002,5	0,38	0,36
2002	3 593 104,0	34 697,0	0,97	33 901,3	0,94	0,98
2003	3 897 587,0	33 662,0	0,86	33 473,3	0,86	0,99
2004	4 446 820,3	34 657,0	0,78	21 441,6	0,48	0,62
2005	4 694 332,2	28 931,5	0,62	32 928,1	0,70	1,14
2000–2005	24 305 738,4	236 630,5	0,97	150 875,0	0,62	0,64

Opracowanie własne na podstawie danych NFOŚiGW oraz DGLP (2001–2006)

Author's elaboration according to data from the National Fund for Environmental Protection and Water Management and General Directorate of the State Forest (2001–2006)

przyczyn leżących u podstaw tworzenia ekologicznych funduszy celowych. Przesłanki przemawiające za takim stwierdzeniem są następujące:

1. Dofinansowanie przedsięwzięć realizowanych przez Lasy Państwowe służyło realizacji zrównoważonej gospodarki leśnej i promowaniu idei wielofunkcyjności lasów, bowiem środki skierowano przede wszystkim na działania związane z ochroną lasów, zwiększaniem zasobów leśnych, zachowaniem różnorodności biologicznej oraz kształtowaniem właściwych postaw społecznych. Oznacza to, że środki gromadzone przez Narodowy Fundusz z tytułu opłat i kar ekologicznych trafiły w analizowanym przypadku do podmiotów realizujących przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska.

2. Dofinansowanie pozwoliło na realizację zadań ważnych ze społecznego i przyrodniczego punktu widzenia niezależnie od wysokości środków przekazywanych rokrocznie na podobne cele przez budżet państwa i niezależnie od aktualnej koniunktury gospodarczej.

3. Dofinansowanie przez Narodowy Fundusz sprzyjało realnemu wzrostowi wydatków na ochronę środowiska leśnego na skutek mobilizacji jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych do angażowania środków własnych na realizację przedsięwzięć ekologicznych. Udział środków Funduszu w całkowitych kosztach realizacji przedsięwzięć w Lasach Państwowych w analizowanym okresie wyniósł 33,3%, co oznacza, że Lasy Państwowe na realizację zadań dofinansowanych przez NFOŚiGW wydały dwukrotnie więcej pieniędzy niż sam Fundusz. Można przypuszczać, że wiele zadań nie zostałoby zrealizowanych w ogóle bez wsparcia ze strony Narodowego Funduszu, a niektóre przedsięwzięcia byłyby wykonane w znacznie mniejszej skali.

5. WNIOSKI

Na podstawie przeprowadzonej analizy można wyciągnąć następujące wnioski:

1. NFOŚiGW odgrywa istotną rolę w realizowanych przez jednostki organizacyjne Lasów Państwowych przedsięwzięciach z zakresu zagospodarowania i ochrony lasów oraz edukacji przyrodniczo-leśnej społeczeństwa.

2. Narodowy Fundusz stanowi dobry i skuteczny instrument wspierający realizację polityki leśnej państwa w warunkach trudnej sytuacji budżetowej i przyczynia się do realizacji trwałej, zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej. Dofinansowanie pozwoliło na realizację zadań niezależnie od wysokości środków przekazywanych rokrocznie na podobne cele przez budżet państwa i niezależnie od aktualnej koniunktury gospodarczej.

3. Dofinansowanie przez NFOŚiGW przedsięwzięć realizowanych przez Lasy Państwowe służyło promocji zrównoważonej gospodarki leśnej i wielofunkcyjności lasów. Jest to zgodne z ideą tworzenia ekologicznych funduszy celowych, według której fundusz dokonuje dystrybucji wpływów z tytułu opłat i kar ekologicznych na przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska.

4. Można przypuszczać, że dofinansowanie przez Narodowy Fundusz sprzyjało realnemu wzrostowi wydatków na ochronę środowiska leśnego dzięki mobilizacji jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych do angażowania środków własnych na realizację przedsięwzięć ekologicznych. Wiele zadań nie zostałyby prawdopodobnie w ogóle zrealizowanych bez wsparcia ze strony Narodowego Funduszu, a niektóre przedsięwzięcia byłyby wykonane w znacznie mniejszym stopniu.

Praca została złożona 10.04.2007 r. i przyjęta przez Komitet Redakcyjny 8.05.2007 r.

THE ROLE OF THE NATIONAL FUND FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION AND WATER MANAGEMENT IN SUPPORTING THE STATE FORESTS ACTIVITIES IN RELATION TO CO-FINANCING FROM THE STATE BUDGET

Summary

In the period of 2000–2005, the National Fund For Environmental Protection and Water Management made 163 financial agreements with organizational units of the State Forests for co-financing tasks in the field of management and protection of forests and forest education. The total funding from the National Fund during that period was around 150.9 million PLN (Polish zloty), while the share of the means from the National Fund amounted to 33.3% of the total costs of supported activities.

The co-financing was given to 5 of all 15 priority programmes run by the National Fund, however, only within the programme 8 – „Extension of forest cover and forest resources protection” and programme 7 – „Nature and landscape conservation”, the contracts were made every year. The largest number of agreements (113) was made within the programme 8. They amounted to over 136.3 million PLN, i.e. over 90% of all the means allocated to the organizational units of the State Forests in the discussed period.

The total value of support from the National Fund was about 0.62% of the total income of the State Forests in years 2000–2005. This support accounted for as much as 2/3 of the total subsidies received by the State Forests from the state budget. However, in the following years the share of allocations from the National Fund in the total income of the State Forests was gradually increasing, unlike the share of financial support from the state budget.

On the basis of the study results, a few conclusions have been drawn:

1) National Fund for Environmental Protection and Water Management plays an important role in supporting activities of organizational units of the State Forests concerning management and protection of forests and forest education of the society.

2) National Fund for Environmental Protection and Water Management exemplifies a good and effective instrument for supporting realization of the national forest policy under conditions of the shortage of public budget means and contributes to implementation (realization) of sustainable and multifunctional forest management. Funding from the National Fund allowed to accomplish tasks regardless of the amount of money allocated every year for similar purposes from the state budget, and irrespective of a current economic situation.

3) Co-financing by the National Fund promotes sustainable forest management and multifunctionality of forests, which is consistent with the idea of establishing ecological

earmarked funds for redistribution of incomes from ecological fees and charges for execution of undertakings connected to environmental protection and nature conservation.

4) One may assume that funding from the National Fund was promoting a real increase of spendings for protection of forest ecosystems as a result of mobilization of organizational units of the State Forests to engage their own financial resources for ecological and environmental purposes. It is likely that many tasks would not be accomplished without the support granted by the National Fund, and some of them would be done in lesser extent.

(transl. A. K.)

LITERATURA

- Becla A., Czaja S. 2005: Spory wokół istnienia ekologicznych funduszy celowych w gospodarce polskiej. [W:] *Finansowanie ochrony środowiska w Polsce w warunkach osłabienia finansów publicznych* (red. J. Famielec). Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków.
- Bogacka-Kisiel E. 1993: *Finansowe aspekty działalności państwa w ochronie środowiska*. Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław. Nr 645, seria: Monografie i opracowania, 94: 1-193.
- Denek E., Sobiech J., Wolniak J. 2001: *Finanse publiczne*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Francis P., Klarer J., Petkova N. (eds.) 1999: *Sourcebook on Environmental Funds in Economies in Transition. A Regional Overview and Surveys of Selected Environmental Funds in Central and Eastern Europe and the New Independent States*. OECD, Paris.
- Gilowska Z., Mierzwa A., Misiąg W. 1997: *Stan i kierunki reformy sektora publicznego w Polsce*. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.
- Graczyk A. 2002: *Instrumenty ekonomiczne a finansowanie ochrony środowiska – istota i zasadność istnienia celowych funduszy ekologicznych w gospodarce rynkowej*. [W:] *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych* (red. B. Fiedor). Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa.
- Misiąg B. 1996: *Finanse publiczne w Polsce*. Przewodnik. Presspublica, Warszawa.
- Owsiak S. 2005: *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Woźniak B., 2005. *Fundusze celowe*. [W:] *System finansowy w Polsce* (B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak red.). Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

- NFOŚiGW 2006a: *Sprawozdanie z działalności Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w 2005 roku*. Warszawa.
- NFOŚiGW 2006b: *Strona internetowa Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej*: <http://www.nfosigw.gov.pl> (dostęp z dnia 4.08.2006 r.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1994 roku w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe (Dz.U. z 1994 r. nr 134 poz. 692).
- Sprawozdania finansowo-gospodarcze Lasów Państwowych za lata: 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 i 2005*. Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 i 2006, Warszawa.
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. *Prawo wodne* (Dz.U. nr 115 poz. 1229 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o *odpadach* (Dz.U. nr 96 poz. 592 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 1989 r. o *zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska i ustawy Prawo wodne* (Dz.U. nr 26 poz. 139).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (Dz.U. nr 62 poz. 627 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity: Dz.U. z 2005 r. nr 45 poz. 435 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. nr 140 poz. 939 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2006 r. nr 164 poz. 1163).

Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz.U. nr 249 poz. 2104 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. nr 27 poz. 96 z późn. zm.).